

Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Hollywood Yapımlarında Doğulu Algısı ve Zero Dark Thirty Filmi Üzerine Eleştirel Söylem Analizi

The Perception of the East in Hollywood Productions as a Soft Power Element and Critical Discourse Analysis on Zero Dark Thirty

Mustafa Aslan,^a Serhat Yetimova^b

^a Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.

aslanm@sakarya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5322-767X

^b Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.

serhaty@sakarya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5674-0284

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 09.11.2022

Düzeltilme tarihi: 28.12.2022

Kabul tarihi: 28.12.2022

Anahtar Kelimeler:

Siyasal İletişim,

Sinema,

Propaganda,

Savaş, Terör,

11 Eylül.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 16.08.2022

Received in revised form: 26.12.2022

Accepted: 22.09.2022

Keywords:

Political Communication,

Cinema,

Propaganda,

War,

Terrorism,

9/11.

ÖZ

11 Eylül 2001'de El-Kaide'nin üstlendiği bir terör saldırısı ile Dünya Ticaret Merkezi kuleleri yerle bir edildikten sonra Amerika, saldırının sorumlusu olarak Usame Bin Ladin'in arama faaliyetlerine girişir. Bu süreç, yaklaşık 10 yıllık bir süreyi bulan bir zaman dilimini kapsar. Zero Dark Thirty (2012) işte Amerikan istihbaratının bu süreci nasıl yönettiğini anlatması bakımından ilginç bir filmidir. Türkiye ve Dünyada ilginç tartışmalara neden olan film Hollywood üretim kalıpları içinde Amerikan hegemonyasının güncel bir versiyonunu oluşturur. Bu makale eleştirel söylem analizi yöntemini güç, iktidar, adalet, tarih ve öteki kavramlarından oluşan analiz kitini kullanarak filmin başlattığı tartışmayı analiz etmektedir. Gerek filmin ortaya koyduğu söylem gerek basında çıkan tartışmalar, diğer yandan tarihsel ve sosyolojik bağlamlar dikkate alındığında incelenen filmin önceliklerden tek farkının daha nitelikli bir senaryoyla ve daha etkili teknolojik donanımla çekilmiş olmasıdır. Amerikalılara göre terörün nedeni cihatçı İslami görüşlerdir. İslam, Amerikan değerleri ve yayılmacı politikalarına hizmet ettiği ölçüde muteber ve mukadderdir mesajı incelikli bir şekilde sunulmaktadır. Özüde Amerikan kapitalizmi, anti hümanist pozitivism, bireysel pragmatizm gibi Amerikan devletinin ideolojik aygıtları görsel kompozisyon içinde öne çıkan unsurlar olarak varlığını devam ettirmektedir. Nitekim Zero Dark Thirty filminde kullanılan ileri kamera ve efekt teknolojisi ve yenilenmiş Hollywood estetiği pragmatik-kapitalist söylemini ve Amerikan hegemonyasını örneklendirir şekildedir.

ABSTRACT

Digitalization affects and transforms areas that are an integral part of daily life such as education, After the World Trade Centre towers were destroyed by a terrorist attack undertaken by Al-Qaeda on September 11, 2001, America began searching for Osama Bin Laden as the culprit of the attack. This is the process covers a period of approximately 10 years. Zero Dark Thirty (2012) is an interesting film in that it tells how the American intelligence manages this process. The film, which causes interesting debates in Turkey and the world, creates a current version of American hegemony within Hollywood production patterns. This article analyzes the discussion initiated by the film by using the critical discourse analysis method and the analysis kit consisting of power, power, justice, history and other concepts. Considering both the discourse of the film and the debates in the press, as well as the historical and sociological contexts, the only difference of the examined film from its predecessors is that it was shot with a more qualified scenario and more effective technological equipment. According to Americans, the cause of terrorism is jihadist Islamic views. The message that Islam is dignified and holy to the extent that it serves American values and expansionist policies is delicately presented. In essence, the ideological devices of the American state, such as American capitalism, anti-humanist positivism, and individual pragmatism, continue to exist as prominent elements in the visual composition. As a matter of fact, the advanced camera and effects technology and the renewed Hollywood aesthetic used in Zero Dark Thirty exemplify the pragmatic-capitalist discourse and American hegemony.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aslan, M., Yetimova, S. (2022). Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Hollywood Yapımlarında Doğulu Algısı ve Zero Dark Thirty Filmi Üzerine Eleştirel Söylem Analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 8 (2), Güz, s. 233-250.

Giriş

Kamu diplomasisi, devletlerin ulusal çıkarları için diğer devletlerin politik aktörlerini ve halkını etkilemeye yönelik stratejik girişimler olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerin imajının ve itibarının yükseltilmesi hedefiyle birçok faaliyetin çok yönlü planlanması, kamu diplomasisinin yumuşak güç ile yürütülmesi anlamına gelmektedir.

Kitleleri etkileme gücüne sahip sinema; kurgu, belgesel, animasyon, çizgi film ve daha birçok alt türleriyle kamu diplomasisinin en işlevsel araçlarından birisidir. Kamu diplomasisi bağlamında en etkili yumuşak güç unsuru ise sinemadır. Televizyon, gazete, radyo gibi konvansiyonel araçlar bilgi yoğun kitle iletişim araçlarıdır. Bu araçlar daha çok bilgi aktarmak, bilgilendirme yapmak için kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları içinde duygu yoğun bir araç olan sinema ise hedef kitleyi harekete geçirme kabiliyetine sahiptir. Doğrudan duyguya hitap eden sinema; gündem belirleyebilme, kamuoyu oluşturabilme ve algıları şekillendirebilmektedir.

Sinemanın kitleleri manipüle etme gücünün farkına varan Amerika, Hollywood'u diplomatik bir enstrüman olarak kullanmaktadır. Hollywood filmleri ile Amerikan dış politikası karşılıklı bir okumaya tabi tutulduğunda, Hollywood'un ABD politikalarının servis edildiği bir mecra olduğu görülecektir. Bu yapısıyla Hollywood film endüstrisi sistemini beslerken aynı zamanda sistemden de beslenmektedir.

Toplumların dini değerleri, düşünce sistemleri, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı Hollywood sineması aracılığıyla biçimlendirilmektedir. Toplumların politik eğilimlerine ve politika yapıcılarının kararlarına etki etmek bir yana, yeme içme alışkanlıkları, yaşam tarzı gibi dönüşümü zor ve fakat etkisi çok uzun sürecek kültürel değişimi de tetiklemektedir. Amerikan kültürü Hollywood aracılığıyla tüm dünyaya pazarlanmaktadır.

Zero Dark Thirty (2012) filmine bakmadan önce konunun tarihsel planına dair genel bir tarihsel tarama yapmak oldukça önemli bir zemin oluşturacaktır. Filmdeki olayların geçtiği Pakistan ve Afganistan'ın yakın tarihini incelemek için öncelikle İngiltere'nin Hindistan özelinde yürüttüğü kolonyal faaliyetleri hatırlamak gerekmektedir. İngiltere ile Rusya arasında bir egemenlik mücadelesi ile geçen 19. Yüzyılın dünyasında, İkinci Dünya Savaşı'na kadar İngiltere başat bir rol üstlenmişken, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı tahribat nedeniyle İngiltere süreç içinde geri atmak zorunda kalmış, Hindistan da bu arada bağımsızlığını kazanmıştır. Bu sefer de ikili küresel rekabet Amerika ile SSCB arasında 1990'lara kadar yaşanmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ise Amerika 2021'e kadar Afganistan'da doğrudan, Pakistan'da da dolayısıyla şekilde iktidarı elinden tutan; onu temelden etkileyen bir güç haline gelmiştir. Pakistan ve Afganistan'daki aşırı hareketlerin dinsel, ulusal veya etkin kökünde ortaya çıkmasının temel nedeni yürütülen kolonyal saldırıların ülkelerin sosyo-ekonomik ve politik düzenlerini alt üst etmesi nedeniyledir. Marjinal hale getirilen Hindistan, Pakistan ve Afganistan gibi bu ülkelerin toplulukları son çare olarak silaha ve terör hareketlerine yönelmiş, sorunların daha da içinden çıkılmaz hale gelmesine görece katkı sunmuştur (Yetimova, 2019).

Zero Dark Thirty (2012) adlı film ile ilgili yapılan literatür taramasında makale çalışmasına ulaşılmamakla birlikte Kaymaz'ın (2018) hazırladığı *Post-Yapısalcı Uluslararası İlişkiler Bağlamında Görüntünün Rolü: 11 Eylül Sonrası Holywood Sinemasının Yarattığı Irak ve Afganistan İmajı* adlı yüksek lisans tezinde bir alt bölümün hazırlandığı tespit edilmiştir.

1. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Gündem belirlemenin ve politik aktörlerinin karar alma süreçlerine etki etmenin en bilinen iki yöntemi; sert ve yumuşak güç kullanımıdır. Soğuk savaş döneminde devletlerin askeri kapasiteleri ve operasyon kabiliyetlerinin yerini hedef kitleyi yönlendirebilme ve ikna edebilme kapasitesi almıştır. Amerikalı siyaset bilimci Joseph Nye, devletlerin bir başka ülkeyi ve o ülkenin vatandaşlarını etkileme ve yönlendirebilme kabiliyetini "yumuşak güç" olarak tanımlamaktadır. (Nye, 2005: 14). Nye'a göre dünyada (2005); küresel sistemin çok kutuplu yapısı ve medyanın artan etkisiyle birlikte sert güç olarak nitelendirilen askeri ve ekonomik gücün etkisi azalırken, ikna ve rızaya dayalı bir sistem olan yumuşak güç kullanımı yaygınlaşmaktadır. Hem daha düşük maliyetli ve daha kalıcı

sonuçlar doğurabilmesi hem de rıza unsuru içermesi bakımından yumuşak güç, uluslararası politikada en etkin güç olarak kabul edilmektedir (Medin, Koyuncu, 2017).

Devletler kültür ve ideolojilerini diğer ülke insanlarına anlatma, onlarda hayranlık uyandırma, gündem belirleme, algıları şekillendirme ve politik aktörleri etkileyebilmek için; radyo, televizyon, gazete, edebiyat, müzik, tiyatro ve sinema gibi bir takım yumuşak güç unsurlarını bir arada veya ayrı şekilde kullanırlar. Bu araçlar arasında daha geniş kitlelere ulaşabilme ve yoğun duygu aktarımı sayesinde sinema, ABD başta olmak üzere devletler tarafından en sık kullanılan araçlardan biridir (Çevik, 2015: 396-397). Uygun izleme koşullarında beş duyu organına aynı anda hitap edebilen sinema; bir fikir ve düşüncenin karşı tarafa aktarılmasında oldukça etkili bir araçtır.

2. Hollywood Film Endüstrisi

Hollywood kapasitesi, insan kaynağı ve ekonomisiyle dünyanın hiçbir yerinde başka bir sinemada olmayan işletim modeliyle endüstrileşmesini tamamlamış bir sistemdir. Amerikalıların daha şanslı, daha zengin ve daha özgür oldukları anlatılan Hollywood, dünyaya Amerika'yı ve "Amerikan rüyası"ni hegemonik bir söylem olarak sunmaktadır. Amerikan dış politikası gözetilerek yazılan senaryolar, bu senaryolardaki roller için seçilen oyuncular, gerçekliğin aktarılmasında önemli işlev gören mekânlar, hikâyede amaçlanan duygunun seyirciye doğru geçmesi için bestelenen müzikler ve daha birçok detay küresel ölçekte ABD'nin aldığı kararlar için meşru bir zemin oluşturmaktadır. (Pınar, 2017: 254) Amerika, Hollywood yapımlarını kendi toplumunun siyasi ve kültürel değerlerini, inançlarını ve düşüncelerini dünyaya yaymak için bir fırsat olarak değerlendirmektedir.

Amerika, filmler aracılığıyla tüm dünyaya kültürünü ve yaşam tarzını pazarlamaktadır. Bunu yaparken Amerika sadece politik/psikolojik üstünlüğü elde etmiş olmuyor; diğer ülke vatandaşlarının kültürel değişimini de tetikleyerek uzun vadede Amerikan mallarının (filmler, teknolojik ve endüstriyel ürünler vb.) uluslararası pazar paylarını artırıyor. Bu açıdan bakıldığında Amerika, Hollywood endüstrisine yaptığı yatırımları geri kazanıyor. Filmlerde aktörlerin giydikleri kot pantolonlardan aktrislerin saç modellerine, film içinde görülen arabalardan evlerde kullanılan araç-gereçlere, yemeklerden içeceklere kadar bütün detaylar Amerikan ürünlerinin uluslararası pazarlarda kullanım oranının artmasını hedefliyor.

Bugün dünya üzerinde dağıtım ağı en yaygın gazlı içecek Amerikan kolasıdır. Metropollerdeki süpermarketlerden Afrika'nın en ucra köşesindeki köy bakkalına kadar dünya üzerinde CocaCola'nın girmediği, satış yapmadığı bir yer yoktur. Aynı şekilde McDonald's da dünya genelinde merkezi yerleşim yerlerinin hemen hepsinde şubesi olan dünya üzerinde en yaygın hazır yiyecek marketlerin başında gelmektedir. Sadece CocaCola ve McDonald's örnekleri bile Amerikan fastfood kültürünün dünyaya pazarlanması ve Amerika'nın büyük bir ekonomik sermayeyi elinde tutmasına gösterilebilecek en somut örneklerdir. Konuyu *Toplumun McDonald'laştırılması* adlı çalışmasında oldukça detaylı şekilde inceleyen Ritzer (2011, s.2) konuyu şu şekilde özetlemektedir: "McDonaldlaştırma yalnızca restoran sanayisini değil, eğitim, iş, sağlık, seyahat, zevk, rejim, politika ile birlikte toplumun tüm diğer özelliklerini de etkilemektedir. McDonaldlaştırma, dünyanın etkilere kapalı gibi görünen kurum ve kısımlarına yayılarak değiştirilemez bir süreç olmanın her tür belirtisini göstermiştir."

Herkesin CocaCola sevdiği ve McDonald's şubelerinden yemek yediği bir sistemde, beğeniler ve zevkler aynılaşmakta, yerellik ortadan kalkmaktadır. Yerel değerlerin, beğenilerin, kültürün yavaşça silinerek yerine Amerikan kültürünün yerleştirilmesi projesi Hollywood filmleri aracılığıyla yürütülmektedir.

Dünya sinemasında bir filmin Hollywood filmi olup olmadığını anlamak hiç de zor değildir. Hollywood filmlerinin anlatı yapısı benzer kalıpları kullanmaktadır. Literatürde buna klasik anlatı sineması adı verilir. Hikâyeye ikili karşıtlıklar üzerine kuruludur. Bu ikili karşıtlıklar çok temel olarak iyiler ve kötüler şeklinde karşımıza çıkar. İyiler genellikle olağanüstü özelliklerle donatılırken; kötüler beceriksiz, konusuna yeterince hâkim olmayan ve görece eksik bilgiye sahiptirler. Filmin kahramanı çoğunlukla saf/beyaz Amerikalı ve bir erkektir. Anti-kahraman ise Amerikan olmayan ya da Amerikalı olması durumunda sistemin kabul etmediği kişilerden seçilir. Hollywood filmlerinin iyi karakterleri birbirine çok benzerken, karşısına konumlandırılan öteki; kimi zaman Rus ajanı olur, kimi zaman Çinli ya da Japon, kimi zaman da Orta Doğulu teröristlerdir. Dahası iyi karakterler güzel, bakımlı ve temiz giyinirken kötüler çirkin, bakımsız, pis ve özensiz olarak sunulmaktadır.

Hollywood bir endüstrisidir. Tıpkı bir fabrika gibi işler ve bu sistemde her şeyin bir karşılığı vardır. Tomruklar marangoz atölyesine geldiğinde hiçbirisi birbirine benzemez. Boyları, kalınlıkları ve yapıları birbirinden farklıdır. Marangozun tezgahından geçen tomruklar atölyeden çıkarken tek tiplerdir. Hollywood bu haliyle bir marangoz öteleyesini andırmaktadır. Seyircinin farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlar, özgün bakışları yok eder ve bireyleri tektipleştirir (stereotype).

Güncel Box Office istatistiklerine bakıldığında dünya film piyasasını Hollywood kontrol etmektedir denebilir. Gösterim ve dağıtım ağını elinde bulunduran büyük yapım şirketlerinin (bu şirketler Hollywood endüstrisini oluşturlar) izni olmadan sinema salonunda hiçbir film izlenemez. Bağımsız sinema gösterim salonları hariç (bu salonların sayısı oldukça azdır) diğer salonlar Hollywood'un kontrolindedir. Bu açıdan bakıldığında ülke olarak çok film üretmek bir anlam ifade etmemektedir. Bir yerli yapım filmin vizyona ne zaman gireceği, hangi salonlarda gösterileceği ve kaç hafta gösterimde kalacağını kararı Hollywood tarafından verilmektedir. Böyle bir sistemde seyirci Hollywood yapımlarına muhtaç bırakılırken tüm dünyaya sinema filmleri aracılığıyla "Amerikan rüyası" pazarlanmaktadır¹.

Ulusoy (2006), Amerikan sinemasının yükselişinin belli toplumsal koşullara ve bazı önemli farklılıklara borçlu olduğunu bildirmektedir. Bunlar maddeler halinde özetlenecek olursa;

- Amerikan sineması, Amerika'nın bir göçmenler ülkesi olması dolayısıyla herkesin anlayabileceği bir sadelik içermektedir. Hikâyede ve anlatımda yalınlık ilkesi bu sebeple farklı kültürlerden gelen insanların rahatlıkla anlayabileceği bir yapıyı oluşturmuştur. Bu durum herkese hitap etmesinde belirginleşen popülerlik anlayışını geliştirmiştir.
- Klasik Hollywood tarzının doğmasında toplumun homojen tek bir ulusal kültüre sahip olmaması önemli bir nedendir: "Daha sonra bu filmler, tüm dünyadaki farklı kültür ve anlayışlardan gelen pek çok insanı rahatlıkla etkileyebilmek için onların sinema anlayışını değiştirmiştir. Klasik Hollywood tarzı sinema anlayışı, anlatının devamlılığını, temsilin gerçekliğini ve anlaşılabilirliğini öne çıkaran, seyirciyi kurgunun içine çeken bir tarzdir (Barbier ve Lavenir, 2001, s.194'ten aktaran Ulusoy, 2006, s.13)."

Melis Behlil ise Seyir Sinema Dergisi'nin 2005 yaz sayısında kelem aldığı *Global Sinema ve Dünya Sineması* başlıklı yazısında standart bir Amerikan sineması dilinin oluştuğu ve tüm dünyada taklit edildiği artık bir gerçektir:

"Kendi başına bir sinema tarihi, yenilenen ve genişleyen bir sinema dili olan Amerikan Sineması'nın gücü, standartlaşması, kurduğu ekonomik denge, yeni teknolojileri kullanması, star sistemi, her sosyal sınıfa hitap etmesi ve de profesyonel satıcılar aracılığıyla pazarlanmasından gelmektedir. Kültürel ürünün sanayileşmesinin özgür bir biçimi olan Hollywood endüstrisi kendisinde kalıcı olarak evrim geçirebilecek kaynakları bularak, bunları işlemekte ve insanlara sunmaktadır. Özellikle tamamen 'Amerikalı' olduğu halde klasik devamlılık kurgusu ile tüm dünyayı etkileyen ve hatta Western kültürü olmayan ülkelerde dahi taklitleri yapılan Western filmler, Hollywood Sineması'nı tüm dünyada popülerleştiren en önemli faktörlerden biri olmuştur (Behlil, 2005, s.34'ten akt. Ulusoy, 2006, s.13)".

Amerikan sinema endüstrisinin küresel çapta başarı kazanmasının en önemli nedenlerinden biri de tür sinemasını etkin bir biçimde kullanmış olmasıdır. Western, korku, gerilim, müzikal, melodram, dram, komedi, belgesel, savaş vb. türlerin daha kolay bir izleme gerçekleştirmek için ön plana çıkarıldığı ürünler, sinemanın ticari bir işletmeye dönüşmesinde etkin birer rol üstlenmiştir:

"(...) her biri birer kültürel sime, yapay ama yaşayan ve tüm insanlara hitap eden kültür taşıyıcısı olan yıldızları, daha önce bahsettiğimiz üzere vodvil tiyatrosu geleneğinden sinemaya geçmesi, Hollywood'un popülerliğini arttırmıştır. Kârı ve ilgiyi standartlaştıran işletme stratejileri olan film türler ve yıldız sistemi Hollywood'un en önemli ihtiyacı olan satışı garantilemiştir (Abisel, 1995, s.42-43'ten aktaran Ulusoy, 2004, s.13-14)".

¹ Bu bağlamda *Kapalı Gişe: Türkiye'deki film dağıtım krizi üzerine bir alan araştırma (Only Blockbusters Left Alive)* adlı belgeselin sunduğu bilgiler oldukça önemlidir. Belgeseli izlemek için: <https://www.youtube.com/watch?v=QXRJnj-jVvU> (Erişim Tarihi: 07.11.2022)

Hollywood sisteminin başarısındaki temel faktörlerden biri de Fordizm adıyla bilinen endüstriyel ürün üretim mantığında bir üretimi içermesidir. Bu üretimin temel özelliği bir fabrikada üretilen araba gibi seri bir biçimde ve belli uzmanlaşmaların yardımıyla sayıca fazla bir üretim gerçekleştirip ihracat yapmak ve kitle ekonomisini standart ürünlerle güçlendirmektir. Bu bakımdan Amerikan ekonomisi Avrupa pazarında, sinema salonlarına daha ucuz maliyetle filmler satabilmiş, Avrupa ülkelerinin kendi ürünlerinin böylelikle önüne geçebilmiştir (Türkoğlu 2003; O'Regan, W, Adorno, 2003'ten aktaran Ulusoy, 2004, s.16)

3. Hollywood-Devlet İlişkisi

Amerikan sinemasının küresel bir aktör haline gelişinde tarihsel temellerin ve bir dizi kurumun rolü bulunmaktadır. *Hennebelle* (1992) Amerikan sinemasının özellikle 1918'den sonra küresel ölçekli politikalarla dünyada egemen hale gelmeye başladığını belirtmektedir. Bu politikalar arasında yer alan "Brain Drain" uygulamasında örneğin Charles Ford, Avrupalı yönetmenlerin Amerika'ya gelmelerinin Amerika tarafından teşvik edildiğini belirtmektedir. Bu sayede Michael Kertesz, Alexander Korda, Paul Fejos, Victor Sjöström, Mauritz Stiller Greta Garbo Benjamin Chiristensen gibi yönetmenlerin Avrupa'dan Amerika'ya gittiği görülmektedir. Diğer taraftan 1925'te Amerika Sinema Filmleri Derneği (Motion Picture Association of America- MPAA)'nın kurulması ile birlikte sinema şirketlerinin faaliyetleri uluslararası düzeyde belirgin bir biçimde artış göstermeye başlamıştır. Thomas H. Guback İkinci Dünya Savaşı sonrasında MPAA'nın Avrupa'daki üstünlüğünü kanıtladığı görüşündedir. Örneğin, 1946-1949 yılları arasında 2600'den fazla Amerikan filmi İtalya'da; 1300'ü aşkın film de Hollanda'da gösterime girmiştir. 1946'ya geldiğinde ise Amerika Sinema Filmleri İhracatı Derneği (Motion Picture Export Association of America-MPEAA) kurulmuştur. Bu kurumun küçük bir dış işleri bakanlığı gibi çalışarak; kurumun, Amerika'nın yabancı hükümetlerle doğrudan anlaşma yapmaya yönelik yetkilendirilmesi Amerikan sinemasının küresel gelişmesinde öncü bir rol üstlenmiştir.

Hollywood Amerikan devlet politikasının bir ürünüdür. O sebeple Amerikan ulusal çıkarları ile ters düşen hiçbir projeye onay verilmez. Pentagon ile sinema endüstrisi arasında tahmin edilenin ötesinde bir iş birliği vardır. Amerikalı yazarlar Michael Ryne ve Douglas Kellner, 1988 yılında yayınladıkları ve 2002 yılında *Politik Kamera* ismiyle Türkçeye çevrilen kitaplarında; Beyaz Saray ve Hollywood arasında resmi temasın olduğu ilk toplantıdan bahsederler. ABD başkanı Franklin Roosevelt bir grup yapımcı yönetmeni Beyaz Saray'a davet ederek, Amerikan çıkarlarına uygun filmler yapmalarını istemiştir. 1942 yılında Beyaz Sarayda yapılan bu toplantının hemen ertesinde Hollywood'da bir irtibat bürosu kurulmuştur (Ryne & Kellner, 2002). Hollywood'un içinde kurulan bu büronun görevi Amerikan hükümetinin politikalarını filmler aracılığıyla ulusal ve uluslararası kamuoyuna anlatmaktır.

Bu iş birliği sayesinde büyük bütçeli filmler yapabilme kabiliyeti elde eden Hollywood Amerikan ordusunun tüm imkanlarından yararlanmakta ve devlet reflekslerini öğrenmektedir. Helikopterler, savaşta kullanılan mühimmatlar, askeri araçlar, tanklar, uçak savarlar, savaş gemileri, jetler, askeri üstler vb. Hollywood'un kendi bütçesiyle temin edemeyeceği imkanlar filmlerde sıklıkla kullanılmaktaydı (Ryne & Kellner, 2002: 32-36).

Pentagon'un lojistik olarak desteklediği filmler arasında; *I'm Legend*, *Transformers II*, *The Lucky Ones*, *Iron Man*, *The Messenger*, *War of The Worlds* gibi filmler sayılabilir. ABD, Hollywood sinemasının büyümesini ve bir endüstri olmasını planlamıştı. Daha sonra Hollywood sinemasını ulusal politikaları için kullanmaya başladı. Aslında buna tam olarak "kullanma" diyemeyiz. Çünkü Hollywood, Louis Althusser'in tanımlamasıyla devletin ideolojik aygıtı haline gelmişti. Soğuk savaş döneminde ABD sinemayı etkin bir enstrüman olarak kullandı. O dönemde sinemalarda yoğun bir şekilde SSCB aleyhine filmlerin vizyona girmesi sağlandı. SSCB'nin dağılmasının ardından; İran, Kuzey Kore, Çin, Irak gibi uluslararası arenada ABD'nin sorun yaşadığı ülkeler Hollywood yapımlarında kahramanın karşısındaki "öteki" olarak yerini almaktaydı.

4. Hollywood'un "Ötekisi"

Hollywood sistemi her şeyden önce siyasi ve ekonomik fayda sağlayıcı endüstriyel bir mekanizmadır. Stüdyolarda oluşan bir şehir büyüklüğündeki yapıların ortak adıdır. Bu yapının üç temel şubesi vardır: Üretim, dağıtım ve gösterim. Üretim Los Angeles ve çevresinde 1910'lardan itibaren Hollywood diye bilinen bol güneşli vadide yapılır. Dağıtım da aynı şekilde Hollywood şirketlerince dünyaya yapılır. Hiçbir şirket Hollywood kadar uzaklara uzanan bir endüstri değildir. 1960'larda televizyonun günlük hayata girmesine kadar sinema filmleri 6.000 kişilik sinema

salonlarında izlenir bir görünümde. Hollywood'un bu üç alandaki etkinliğini dünya çapında kurmasında şu tarihsel süreçler önemli bir rol oynamıştır (Gomery, 1998, s.245-246):

1. 19. Yüzyılın sonlarından itibaren Hollywood'un yükselişi
2. 1930-1940'lardaki stüdyo sistemi
3. 1950'lerle birlikte televizyonun gündelik hayata girişi
4. 1970'lerle birlikte gişe rekorları kıran "blockbuster"²ların sahneye çıkışı

Mayer, Gomery, Vogel'in de belirttiği gibi Hollywood'un dijital olarak yeni bir dönemi başlattığı yıl 1970'ler sonrasındır. Özellikle *Jaws* (1975) ve *Star Wars* (1977) ile başlayan yeni akım Hollywood'un egemenliğini perçinlemede başat roller üstlenmişlerdir. Televizyonların banliyö insanlarını da izleyici olarak içine aldığı bir dönemde sinemaya gitme eğilimi bitmiş gözükse de hala 1 milyar insan Amerika'da sinemaya gitmeye devam etmektedir. Milyonlarca insan alışveriş merkezlerindeki multiplex sinema salonlarına gitmekte ve Hollywood "blockbuster"larını görmek istemektedirler. Günümüzde Amerika'da insanlar 250 milyar saatini televizyon başında geçirmektedir. Bu durum ortalama saatlik ücretin 10 \$ olduğu Amerika'da çok önemli bir yatırımı da beraberinde getirmekte ve Hollywood'un televizyon yatırımlarına neden önem verdiğini açıklamaktadır (Gomery, 1998, s.249-253).

Who Framed Roger Rabbit? (1988), *Jurassic Park* (1993) gibi filmlerde açıkça görülen teknolojik yaratımlar ve bilgisayarın egemen olduğu kurgusal görsellikler sinemanın büyümesini daha da arttırmıştır. Fakat unutmamak gerekir ki sinema ne kadar teknolojik olsa da metin bazında ideolojik kurgudan bağımsız değerlerdir (Gomery, 1998, s.249).

Amerikan sinemasının ya da görsel-işitsel gücünün dünya çapında etkin olmasının en önemli belirleyicisi medya yakınsamasında ortaya çıkmaktadır. Yapımcı sinema şirketleri sadece sinema ile değil medya veya görsel-işitsel-yazılı basın gibi tüm iletişim alanlarıyla entegre çalışmalar yürütmekte; birinden kazandıkları ile bir diğerini beslemekte böylelikle büyüme daha hızlı gerçekleşmektedir. Bu üretim modeli günümüzde etkinliğini fiber optik sistemlerin gelişmesine paralel olarak daha da arttırmıştır. Viacom adlı şirketin Paramount adlı birimi, Simon & Schuster ile birlikte dünyanın öncü kitap yayıncılığını yapmaktadır. Aynı şekilde MCA, Warner ve Sony müzik hem yapım hem de dağıtım başlıklarında aktiflerdir. Time Warner yine dünya çapında dergicilikte öncüdür. Disney, MCA ve Viacom'un Paramouth'un geliştirdiği tema parklar dünyada öncü birer eğlence odaklı tüketim zincirini oluşturmaktadır. Robert Murdoch'un haber kanalı imparatorluğu dünya çapında bir yayıncılık ağı ile çalışmaktadır. Hollywood bu yolla video ve bilgisayar ve interaktif medyanın merkezinde yer almaktadır (Gomery, 1998, s.251).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş döneminde SSCB, ABD için en büyük tehlikeydi. O dönemde çekilen filmler arasında örneğin *Rambo I, II, III, Yaratık II, Top Gun, Av, Zor Ölüm, Zafer, Kızıl Ekim* gibi filmler her iki ülkenin ideolojik savaşının da perdeye yansımalarıydı. ABD'nin kamu diplomasisi bağlamında sinemayı etkin enstrüman olarak kullanımına en iyi örnek hiç şüphesiz Rocky ve Rambo serileridir. ABD-SSCB ilişkisini hikayesinin merkezine alan bu filmlerde Amerika, uluslararası kamuoyuna barışçıl, dürüst ve özgürlükçü bir politika yürüttüğünü anlatır. Rambo filminde kahramanın kilometrelerce uzağa başka bir coğrafyaya neden gittiğine ilişkin; bölgeyi Sovyet-Rus sömürsünden kurtarmak ve Afgan halkının özgürleştirilmesini sağlamak iki temel argüman olarak sunulmaktadır (Esen ve Aslan, 2015).

ABD ile SSCB arasındaki siyasal gerilimin ele alındığı filmlerde; iki ülkeyi temsil eden karakterlerin karşı karşıya geldikleri, Amerika'nın iyiyi SSCB'nin ise kötüyü temsil ettiği görülmektedir. Hollywood filmlerinde Amerikalı karakterler ile Rus karakterlerin sürekli karşı karşıya geldiğinin altını çizen Ebru Ejder (2007: 88), karşılaşmaların hiçbirinin romantik bir karşılaşma olmadığına, hikâyenin bir aşk etrafında şekillenmediğine, filmlerin sonunda karakterlerin birbirlerini anlamaya çalışmadıklarına ve empati yapmadıklarına dikkat çekmektedir.

Filmlerde Amerikalı karakterlerle sıklıkla karşı karşıya gelen ya da hikâyede olumsuzlanan sadece SSCB değildir. Hollywood yapımlarında; büyüyen sanayisiyle tehdit oluşturan Almanya, Uzak Doğu'da yükselen ve günden güne

² Gişe hasılatını doğrudan amaçlayan filmler için kullanılan terim

parlayan ekonomisiyle Japonya, Orta Doğu planlarının uygulanmasında ABD'nin hızını yavaşlatan İran ve ucuz iş gücü sayesinde küresel piyasaları etkileyen Çin filmlerde "öteki" olarak konumlanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Japon askerlerinin işgal ettiği topraklarda yerli halka yaptığı işkencelerin Hollywood filmlerine (*Thin Red Line*, *Pearl Harbour*) sıklıkla konu olmasının sebebi; Japonya'nın ABD sermayesine ve mallarına ulusal pazarında yeterince yer açmaması olabilir. Orta Doğu'da Amerika'nın çıkarı doğrultusunda hareket etmeyen; Birleşik Arap Emirlikleri, İran, Irak, Suriye vb. ülkeleri ötekileştiren Hollywood; uluslararası kamuoyu nezdinde bu ülkelerin imajını zedelemekte ve politikacılara olan güveni sarsmaktadır. Bu kapsamda örnek olarak aşağıdaki filmleri belirtmek anlamlı olacaktır.

Hollywood sinemasının yapımlarından olan *Rocky* (1976) adlı filmde ABD'li boksör Rocky ile Rus boksör arasında yaşanan kıyasıya mücadele ele alınmaktadır. David Robb *Rocky* filmleri serisine ilişkin *Hollywood Operasyonları* isimli kitabında filmin sadece sıradan bir Amerikan filmi olarak değerlendirilmesinin eksik bir bakış olacağını dile getirmiştir. ABD tehdit olarak gördüğü komünist rejimi *Rocky* filmi üzerinden ötekileştirmektedir.

Full Metal Jacket (1987) Vietnam Savaşı'na gitmek üzere bir grup askerinin aldıkları eğitime odaklanan filmde, vatan sevgisi ve dine bağlılık anlatılmaktadır. Amerikan ulusal çıkarlarına karşı olan herkesin ve her şeyin düşman olarak kabul edilmesi gerektiğinin anlatıldığı filmde, askerlerin dinlerine bağlılıklarının önemi vurgulanır. Filmde askerlerin savaş meydanında Hz. İsa ile birlikte savaşacakları, komünizmin yok edileceği ve savaş sonunda Vietnam halkına özgürlük getireceği anlatılmaktadır.

Er Ryan'ı Kurtarmak (1998) ise İkinci Dünya Savaşı'nda kaybettiği üç oğlunun ardından Normandiya çıkarmasında dördüncü çocuğunu da kaybetmek istemeyen bir kadının Amerikan Başkanına ulaşarak oğlunun sağ olarak geri dönmesini istemesiyle başlar. Başkan tarafından verilen bir emirle James Ryan'ın savaştan sağ çıkması sağlanacaktır. Ordunun her bir neferinin ne kadar kıymetli ve değerli olduğunun anlatıldığı film, Amerikan ordusunun yüceltildiği sahnelerle doludur. Çıkartma esnasında yaşanan olumsuzluklara ve can kayıplarına rağmen komutanların yaptığı akıllıca planlar sayesinde başarıya ulaşıldığı ve Amerikan ordusunun disiplinli yapısı vurgulanmaktadır. Filmde Alman askerlerine karşı acımasız olunması gerektiği ve Almanların güvenilmez olduklarına ilişkin diyaloglar bulunmaktadır.

Ölümcül Tuzak (2008) adlı filmde herkesin potansiyel düşman ve her objenin de ölümcül bomba olarak görüldüğü Irak'ta, Amerikan ordusundan seçilmiş bomba imha uzmanı ve bir grup askerinin yaşadıkları anlatılmaktadır. Filmde Amerikan askerleri ile Iraklı askerler arasında ikili karşıtlık kurulurken, kaos ve gerilim sahnelerinde ezan ve Kur'an sesinin duyulması, filmin içine ustaca yerleştirilen detaylar olarak dikkati çekmektedir.

Argo (2012) ise bir grup Amerikalının, ABD büyükelçiliği baskının ardından Tahran'dan kurtarılması hikâyesini anlatmaktadır. 2012 yılında ABD-İran arasında gerginliğin tırmandığı, ABD'nin İran'a olası askeri müdahalesinin konuşulduğu bir dönemde filmin vizyona girmesi sadece tesadüf kelimesiyle açıklanamaz. ABD, *Argo* filmi ile uluslararası kamuoyunun dikkatini İran'ın üzerine çekmeye çalışmıştır. Filmde İranlılar yağmacı, çirkin, yakıp yıkan, aşırı dinci, cahil, kaba-saba insanlar olarak sunulmaktadır. Filmde diplomatlarını İran'dan kurtarmak isteyen ABD, insanların İran rejiminden kurtarılması ve özgürleştirilmesi gerektiği mesajını vermektedir. İyi film Oscar ödülünü alan *Argo*'nun ödül sunumunu Beyaz Saray'dan bağlanarak First Lady Michelle Obama yapmıştır. İran Kültür Bakanı Muhammed Hüseyini ise *Argo* filmi hakkında yaptığı bir yorumda ABD'nin tarihi çarpıttığını Hollywood aracılığıyla İran'a karşı yumuşak güç uyguladığını belirtmiştir.

Olympus Has Fallen (2013) filmine bakılacak olursa Kuzey Koreli teröristlerin Beyaz Saray'ı gizli bir operasyonla ele geçirerek Amerikan başkanını rehin almasını anlatır. ABD özel kuvvetler biriminde görevli ajan olan Mike Banning, başkanı ve Beyaz Saray'ı teröristlerden kurtarır. Hollywood film aracılığıyla Kuzey Kore'nin nükleer füze denemeleriyle bölge barışını tehdit ettiği imajını oluşturarak uluslararası politik aktörlerin dikkatini Kuzey Kore'nin üzerine çevrilmesini amaçlamıştır.

American Sniper (2014), Amerikan ordusunda görevli bir keskin nişancının yoğun savaş ortamının hüküm sürdüğü Irak'a silah arkadaşlarını korumak için gönderilmesi ve Irak'ta yaşadıkları anlatılmaktadır. Amerika'nın Orta Doğu politikalarını meşrulaştırmaya hizmet eden film, Orta Doğu halklarının terörist olduğu varsayımından hareket eder.

Birçok Hollywood filminde olduğu gibi savaş sahnelerinde arkadan ezan sesi duyulmaktadır. Filmde klasik Hollywood anlatı kalıplarına uyularak, hikâye ikili karşıtlıklar üzerinden anlatılmıştır. Irak askerleri işbirlikçi, korkak, üzerleri pis şekilde sunulurken; Amerikalılar temiz, cesur ve özgürlük savaşçıları olarak sunulmaktadır.

Fury (2014), İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde beş Amerikan askerinin 300 Alman askeriyle karşılaştığı ve tüm imkânsızlıklarla savaşmak zorunda kaldığı 24 saati konu alır. Tecrübesiz bir askerinin bile yeterince cesaretlendirilirse ülkesinin değerleri için nasıl bir kahramana dönüşebileceği filmin ana konusunu oluşturmaktadır. Filmde klasik anlatı kalıpları tekrar edilmektedir. Amerikan askerleri zor durumda olsalar da inançlarından ve cesaretlerinde bir şey kaybetmezler. Filmde Amerikan askerleri ile sayıca fazla olsalar da cesur olmadıkları için yenilen Alman askerleri karşılaştırılmaktadır.

Hollywood film stüdyolarının film arşivleri, ABD'nin İslam'ı ve Müslümanları doğrudan hedef aldığı yüzlerce film ile doludur. Hollywood yapımlarında her fırsatta İslami değerlerin aşağılandığı ve Müslümanların açık hedef olarak gösterildiği ve İslam'ın terörle eşleştirildiği sahneler yer verilmektedir. 11 Eylül saldırısı öncesinde de İslami değerlerle alay eden filmler yapılsa da 11 Eylül bir milat olmuştur. 11 Eylül ile birlikte İslam'ı ötekileştirme projelerine ağırlık vermeye başlayan Hollywood, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra sistematik bir şekilde İslam'ın adil bir düzen önerisini hedef almıştır. Günümüzde Hollywood halen adil düzenin itibarsızlaştırılması için yüzlerce film yapmaya devam etmektedir.

5. Araştırmanın Yöntemi, Araştırma Soruları ve Sınırlılıklar

Uluslararası İlişkiler alanında kullanılan Post-Yapısalcı yaklaşımla bir yönelme ele alınan çalışmadan farklı olarak bu makalede film eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Nitel araştırma alanı içinde kullanılan "eleştirel söylem analizi" metodu özellikle metin analizleri, toplum ve kültür araştırmalarında en çok başvurulan yöntemlerden birisidir. Bu yöntem özellikle söylem üzerinden güç, iktidar ve hegemonya ilişkilerine odaklanan bir yaklaşımı ifade etmektedir (Dedeoğlu, 2013, s.39).

Bu alanda önemli referanslardan biri olan Dijk (2013) ideolojilerin içerdiği metinler arası özellik nedeniyle, ideolojik mesajların söylemler içinde açıkça görülemeyebileceğine işaret etmektedir. Söylemler sayısız bağlantı içerdiğinden ideolojiler dolaylama, sezdirme, üstü kapalı şekilde tonlama, duraksama veya bir zamir şeklinde ifade edilebilmektedir. Dijke göre dolaylı ideolojik temsillerin en fazla görüldüğü alanlardan biri de etnik ya da ırka dayalı dışavurumlardır. Beyaz adamın siyah adamdan daha güçlü veya nitelikli olmakla daha iyi bir yaşamı hak edeceği önermesi bir yönüyle toplumsal eşitsizliği meşru kılarken diğer yönüyle de beyaz olmayanların maddi imkânlara, eğitim, bilgi, enformasyon, statü gibi kaynaklara daha az erişeceğini iddia etmektedir. Göçmenler bu sebeple Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da daha az yaşam hakkına sahip görülmüştür. Eğer bu ülkelere bir şekilde girmişlerse de görece "daha kötü" yaşam koşullarına sahiptirler. Fakat ırkçılığı asıl önemli yapan durum gündelik hayat içinde sistemin ve gündelik yaşam dilinin içine ırkçı uygulamaların gizlenmiş olmasıdır. Bu ırkçılık kendini şakalarda, adalet ile ilgili kararlarda, tacizlerde, marjinalleştirme gibi pratiklerde gösterebilmektedir. Gündelik yaşam içinde etnik ya da ırksal üstünlük yaklaşımından daha çok "olumsuz davranma" ve "olumsuz sınıflandırma" biçiminde kendini göstermektedir (Dijk T. v., 2013, s.51-55).

Eleştirel söylem analizi yöntemi bağlamında *Zero Dark Thirty* adlı filmin üretildiği kültürel ve politik ekosistem incelenmiştir. Bu ekosistemin bir ayağını Hollywood oluşturuyorken, diğer ayaklarını ise Amerikan kamu diplomasisi, filmde vurgulanan metinsel ve ideolojik göstergeler ve basın eleştirileri oluşturmaktadır. Bu açıdan bahsedilen tüm bu ayaklarla film arasındaki ilişkiler ideoloji, güç, iktidar ve öteki şeklinde belirlenen eleştirel söylem analizinin kavram/tema kiti ile inceleme konusu yapılmıştır.

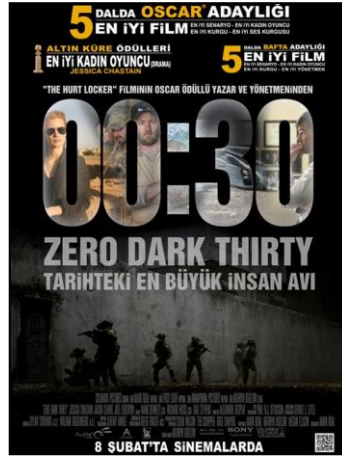
Araştırma kapsamında *Zero Dark Thirty* adlı filmin seçilmesinin nedeni filmin eleştirel söylem analizi kapsamında yoğun bir içerik sunduğu varsayımdır. Ayrıca filmle ilgili Türkiye'de doğrudan bir makale çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu sebeple araştırma literatüre bir katkı niteliğindedir. Araştırma filmin evreni ile sınırlandırılmış olup, Hollywood endüstrisinin güç ve iktidar ilişkileri bağlamında incelenmiştir.

Araştırma soruları:

1. *Zero Dark Thirty* filminde adalet, güç ve iktidar ilişkileri hangi kurum, kişi, olay ve söylemlerle temsil edilmiştir?
2. *Zero Dark Thirty* filminde tarih algısı hangi söylemlerle oluşturulmuştur?
2. *Zero Dark Thirty* filmi diğer Hollywood benzeri filmlerle hangi özelliklerde benzeşmektedir?
4. *Zero Dark Thirty* filminde ötekiler olarak Pakistan halkı ve Müslümanlar nasıl resmedilmiştir, hangi kültürel özellikleri ön plana çıkarılmıştır?
5. *Zero Dark Thirty* filmi yerli ve yabancı basında hangi açılardan tartışma konusu olmuştur, filme yönelik yaklaşımların kültürel farklılıkları nelerdir?

6. Bir Hollywood Klasîği Olarak *Zero Dark Thirty* Filmi Hakkında ve Filmle İlgili Basında Çıkan Tartışmalar

Yönetmenliğini Kathryn Bigelow'un yaptığı 2012 Amerikan yapımı *Zero Dark Thirty* adlı film *Karanlık Operasyon* adıyla Türkiye'de 2013 Şubat'ında vizyona girmiştir. Box Office Türkiye rakamlarına göre 10 hafta vizyonda kalan film toplamda 21.377 kişi tarafından izlenmiş ve 265.392 TL hâsılat yapmıştır. Imdb verilerine göre ise bütçesi \$40,000,000 olan filmin elde ettiği küresel hasılat \$132,820,716 şeklindedir. Filmin senaryosunun ise Mark Boal tarafından gerçeklere sadık kalınarak kaleme alındığı belirtilmektedir (Habertürk, 2012).

Görsel 1: Filmin Afişi: www.beyazperde.com

Filmin kadın başkahramanı Maya, ilk görevi olarak 11 Eylül 2001'de Amerika'ya saldırı düzenlemiş olan El Kaide mensuplarının sorgulanması için CIA tarafından Pakistan'a gönderilmiş bir ajandır. Tutuklulara uygulanan ileri düzeydeki işkence seanslarına ve baskı ortamlarına isteksiz şekilde katılsa da gerçeklerin yalnızca bu tip taktikler aracılığıyla elde edileceğine inanmaktadır. Bu doğrultuda birkaç yıl sürecek olan süreçte, El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in bulunduğu yeri açığa çıkarmaya çalışan ekipte en kararlı ve idealist olanlardan birisi olacaktır. Nihayet, 2011 yılına gelindiğinde Maya'nın çabaları işe yarayacak ve Amerikan Deniz Donanması Bin Ladin'i yakalamak ve öldürmek için gönderildiğinde ekibin başında yer alacaktır. Filmin bütünü dikkate alındığında Bin Ladin'in yerini en doğru şekilde tahmin eden de bu konuda kararlı ve istikrarlı bir mücadele sergileyen Maya olmuştur. Maya'nın sırrı kadınsal içgüdüleri ve uzun soluklu-kararlı takipleridir.

Amerika'nın Sesi (VOA) adlı yayın organının da yakın planda incelediği filmin Amerikan siyasetçileri ve film eleştirmenleri tarafından olumsuz taraflarıyla eleştiri konusu yapıldığı belirtilmektedir. Filmle ilgili bir haber dosyası yayımlayan VOA, kimi senatörlerin bu filmde yer alan işkence sahnelerinin gerçeği yansıtmadığını savunurken kimileri de bazı istihbarat sistemine yakın siyasetçilerin film yapımcılarına bilgi sızdırdığını savunmaktadır. Amerikan sinema tarihinde benzer filmlerin az sayıda olmadığını belirten haberde, kimi filmlerden örnekler verilerek Amerikalıların bazı önemli bilgilere ulaşmak için ileri düzey işkence yöntemlerini kullandıkları gösterilmektedir.

Nitekim *Zero Dark Thirty*'nin senaristi Bigelow ise verdiği röportajda gerçeğin bu olduğunu savunarak savının arkasında durduğunu göstermiştir (Poulou, 2013).

İşkence konusunu *Öteki Sinema* adlı sinema platformunda işleyen Taşkaya (2013) ise filmin, Amerikalılardan daha iyi bir dünyada yaşamak için işkenceye onay vermelerini istendiğini düşünmektedir. Amerika'nın bu sebeple kendi egemenliklerine sahip ülkelerde izinsizce ve kuralsızca operasyon yapmaları da meşru hale getirilmiş olacaktır. Tamamen Amerika'nın çıkarlarının söz konusu olduğu bir bakış açısını yansıtan filmde Amerika'nın kural ve sınır tanımaz hareket serbestisi bu bakımdan sıradanlaştırılmıştır. Filmi söylem boyutunda da inceleyen Taşkaya (2013) Amerikalıların Makyavelist bir tutum için hedefe giden her yolu meşru ve mubah hale getirdiğinin de altını çiziyor. İşkence sahnelerinin sıradanlaştırılması, egemen devletlerin egemenlik haklarının yok sayılarak askeri operasyonların yapılması ve bunca kıyımdan sonra Amerikan askerlerinin takım elbise giyecek pozisyonlara getirilerek ödüllendirilmesi insan hakları ihlallerinin onandığı anlamına gelmektedir.

Filmin etkisi Amerikan basınında olduğu kadar Fransız basınında da öne çıkmaktadır. “Amerika Bir Kırmızı Saçlı Ülke” adlı başlıklı yazısıyla filmi eleştiren Fransa'nın etkili sinema dergilerinden *Positif* in eleştirmenlerinden Fabien Baumann, 11 Eylül saldırısının yankılarını merceğe alan bir film olarak gördüğü *Zero Dark Thirty*'nin temel olarak iki noktadan beslendiği düşüncesindedir. Bunlardan biri “adalet istemi” diğeri de “öç alma” duygusudur. Baumann, filmde “faillerin azmettiricisi olarak görülen Oussama Ben Laden'in bulunması” ve “İkiz Kuleler'in içine gömüldüğü karanlıktan kurtarılması” düşüncesinin var olduğunu belirtmektedir. Baumann'ın Oussama Ben Laden'in yakalanmasına giden yolda birçok noktanın altını önemle çizdiği görülmektedir. Bunlar arasında özellikle araştırmayı yürüten Şef Williams'ın açtığı çatlakların Maya tarafından doldurulamaması ve “ne ailesi ne de bir sevgilisi olan Maya”nın katı ve acımasız bir hiyerarşi altında dosya araştırmasını yürütmesi, işkence altında yürütülen soruşturmaya muhalif olmaması, Amerikan basınının konuyu gündemine alması ve Amerikan kültürünün resmedilmesi yer almaktadır. Baumann, idama giden yolda Amerikan askerleri ile kameramanların milli hasretlerini giderdiklerini (öç alma duygusu) vurgularken yönetmenin olup bitenleri yargılamak yerine “gösterme yolunu” seçtiğinin de altını çizmektedir. Baumann, Amerikan'ın intikam duygularıyla çıktığı bu yolda elde ettiği başarının yeterli olup olmadığını sormaktadır: “Bu durumda Amerika terör belasından ve onun yakıcı etkilerinden kurtulmayı başarmış mıdır?” Bu soruya Baumann'ın olumlu bir yanıt vermediği görülmektedir.

“Arzuladığın Aslında Nedir?” adlı yazısıyla filmi *Altyazı* dergisinde ele alan Murat Tırpan (2013) ise Usame Bin Ladin'in yakalanma öyküsünün anlatıldığı filmde “gerçek” ile “temsil” arasındaki farka sinema anlatısının gücü, Amerikan ideolojisi, Che Guevara'nın yakalanma öyküsü gibi unsur ve örnekler üzerinden baktığı ve arzunun yarattığı gerçek ile fiiliyatta yaşanan arasındaki gerilime odaklandığı görülmektedir. “9 Ekim 1967'de Amerikalıların eğittiği bir birliğin La Higuera'da girdiği çarpışma sonucu” öldürülen Che Guavera ile bir operasyonu sonucu Usame Bin Ladin'i ele geçirilmeye çalışmasını yorumlayan Tırpan, Amerikan ideolojisinin kendini gerçekleştirilmeye çalışan arzu nesnelere yarattığını ve böylelikle tarifsiz bir şiddetin de açığa çıktığını düşünmektedir. Tırpan'ın gönderme yaptığı Lacan'cı psikanalitik yaklaşım “Irak'ta kitle imha silahları vardır” yaygarasıyla ortaya çıkan Amerika'nın ölçsüz şiddetini anlamakta referans bir yaklaşım olmaktadır. Bu argümanlar Tırpan'ın Amerikan ideolojisinin gerçeği temsil etmek yerine onu çarpıttığı iddiasına temel oluşturmaktadır. Filmin anlatı yapısının da gerçeği tartışmak yerine gerçeğe obsesif bir arzu ile bağlandığından dolayı bozuk olduğunu savunan eleştirmen, Usame Bin Ladin'in peşindeki Maya ile Homeland adlı dizide Nicholas Brody adlı teröristin peşindeki Carrie Mathison arasında bir karşılaştırma yaptığında böyle bir sonuca vardığını belirtmektedir. Eleştirmen, gerçeği arzu nesnesine dönüştürmek yerine onu anlamaya çalışmanın daha anlamlı bir eylem olacağı görüşündedir. Aynı şekilde eleştirmenin gözünde *Zero Dark Thirty* hedefe kilitlenmiş ve böylece gözü dönmüş bir First Person Shooter (FPS- İlk Kişi Avcısı) oyunu iken Homeland “kendimizi hem teröristin hem de askerinin yerine koyabileceğimiz” bir Role Playing Game (RPG-Rol Yapma Oyunu) örneği sunmaktadır. Yönetmenin “göstermek onaylamak demek değildir” düşüncesine kameranın durduğu noktanın gerçekte bir ahlaki duruş olduğunu düşünen Godard ile yanıt veren Tırpan, kamerası arzu ve tatmin peşinde koşan bir yönetmenin böbürlenmekten ve kendine güvensizlikten başka bir şeyi ifade edemeyeceğini düşünmektedir. Filmin temel düşüncesinin teröre ahlaki bir noktadan değil de estetik ve aksiyon boyutundan yaklaşmak olduğu düşüncesinde olan Tırpan, bu sebeple filmi ideolojik bir tavır takınmakla eleştirmektedir. Maya karakterinin filmin final sahnesinde ağıyor oluşunu ise görevini başarıyla tamamlayan bir asker olmasına değil, belirsiz bir arzunun (Usame Bin Ladin'i yakalama ve öç alma duygusu) kendini gerçekleştirme idealine yenik düşmesine bağlamaktadır *Zero Dark Thirty*'yi gündemine alan Baumann'ın Usama Bin Ladin'in

yakalanması yolunda Amerikan yönetiminin uyguladığı yöntemi tartışmaya açtığı görülmektedir. Milli hassasiyetlerden ilham alan bir öğ alma duygusunun şiddet üretme durumuna vurgu yapan bu görüş, katilin yakalanması sırasında ayrıca bir şiddetin üretildiğini de düşünmektedir. Bu durumda Baumann katilin yakalanmasının şiddeti önlemede yetersiz kalacağı düşüncesindedir. Çünkü öfke kontrolsüzlüğü ülke dışında şiddet ürettiği gibi içeride de şiddet üretmektedir. Tırpan'ın *Zero Dark Thirty* ile ilgili temel yaklaşımı ise Amerikan ideolojisinin gerçekliği manipüle etmesi; kendisine düşmanlar yaratması ve sonrasında da o düşmanları alt etmek için kendinde otoriter bir hak görmesinde belirgindir. Gözü dönmüş bir iktidar hırsı yerine kendini hem askerin hem de teröristin yerine koyan bir yaklaşımı Tırpan'ın daha önemli bulduğu görülmektedir. Filmi ulusötesi ile ilişkilendiren husus Amerikan egemenlik ideolojisinin kendini gerçekleştirme biçimleri, kullandığı araçlar ve kendini temsil biçimlerinde yattığı söylenebilir.

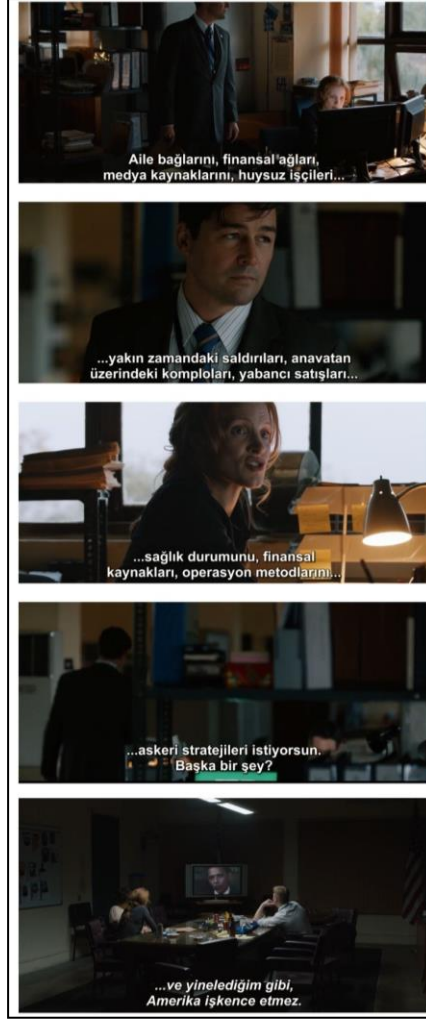
Filmi tezinde ideolojik yönleriyle inceleyen Kaymaz'a göre (2018, s129) film terör saldırıları ile İslam'ı bira araya getiren bir kodlamaya sahiptir ve terörün kaynağı de kişileştirilerek Bin Ladin şeklinde sunulmuştur. Kaymaz (2018)'a göre filmde 11 Eylül'e doğrudan bir atıf bulunmamakla birlikte genel bir terör sorunundan bahsedilir ve bir dizi patlama ile terör faaliyetlerinin süre giden yapısına vurgu yapılır. Amerikalılar filmde oldukça kararlı, bilgili, tutkulu, etkili düşüncelere ve inanca sahip kişiler olarak sunulur.

Görsel 2. Filmin kahramanı Maya, mücadele azmini ülke sevgisinden ve inançlarından aldığını gösterir.

Diğer ABD yapımı filmlerle *Zero Dark Thirty*'i karşılaştıran Kaymaz'a göre (2018, s.130) bu filmde diğerlerinden farklı olarak terörle İslam'ın özellikle bir arada sunulmasıdır. Amerikan üssünde ABD askerleri ile anlaşma vaadiyle onları kandıran bir Arabın intihar eylemiyle üssü patlatması ve bu esnada "Allahu Ekber" demesi bu filmin önemli bir ayırt edici leitmotifidir. Benzer şekilde filmde doğulular vahşi, eğitimsiz, kaba, düşüncesiz, akılsız insanları olarak betimlenirken Amerika moderniteyi, bilgi ve teknoloji toplumunu ve dolayısıyla özgürlüğü ve gelişmişliği sembolize etmektedir. Bu yönüyle Amerikan hegemonyasının görsel olarak vurgulandığını belirten Kaymaz (2018), Amerika ile ittifak yapan Kuveyt'in doğuda olmasına rağmen özgür şekilde eğlence ve ticaret hayatının sunduğu görece huzur ve güvenliği yaşadığını vurgulamaktadır. Filmde, tarih bilgisinden yoksun izleyiciler için Amerika'nın yaydığı düzen ve huzuru bozan ötekilerin Müslümanlar, doğulular bunların içinde Afgan ve Pakistanlıların İslam inancı/anlayışı olduğu oldukça belirgin şekilde sunulur.

Filmin söylemsel düzeyde de inceleyen Kaymaz (2018, s.131-132), bir kadın olarak Maya'nın ancak Amerikan hegemonyası ve erkek egemen toplumsal cinsiyet normları içinde hareket ettiğinde kabul gördüğünü vurgular. Diğer bir söylem de özellikle 11 Eylül sonrası Amerikan filmlerinde terör, deprem, sel, yanardağ, uzaylılar gibi unsurların birer korku iklimi yaratmak için özellikle kullanıldığıdır. Simüle edilmiş ve sinematik bir zaman-mekânla çok boyutlu hale getirilmiş bu korkunun toplumun rahatça yönetilebilmesine, yönlendirilmesine ve gösterilen hedeflerle uyumlu bir tarz içinde hareket edebilmesine de etkisi oldukça yüksek düzeyde olmaktadır. Nitekim filmde Bin Ladin'in yüzünün gösterilmemesi bu korku mitinin bir gereği olarak durumu daha da fantastik hale getirmekte, izleyicide ileri bir gerilim ve rahatlama yaşanmasına imkân vermektedir.

Görsel 3. Filmde Amerikalılar teknolojiyi üreten, onu etkin kullanan, kanıtla hareket eden, her türlü bilgiyi bulan kaydeden ve onu etkin şekilde kullanan demokratik, müşfik ve modern bir ülke ve onun yurttaşları olarak resmedilmektedir.

7. Bir Hollywood Klasîği Olarak Zero Dark Thirty Filminin Eleştirel Söylem Analizi

Filmin uzun işkence sahneleri ile başladığı ve ortalama olarak 25 dakikalık kısmın işkenceye ayrıldığı görülür. İşkence sahneleri aralıklarla devam eder. Bir intikam ayinini andıran işkenceler tutsak El kaide mensuplarını konuşurmak için tercih edilen birincil bir yöntem olarak ön plana çıkar.

Amerikalıların El kaide üyelerini ve Amerikan safında yer alan yerel halktan kişileri parayla ikna etme yöntemini de tercih ettiği görülür. Arap-Afgan-Pakistanlı dostlardan Amerika lehine çalışanlardan yardım isteme Amerika'nın işlettiği önemli tekniklerden biri diğeri olduğu görülür. Bu durumda doğuluların veya Müslümanların değerli olması Batılı sisteme, düşünceye ve ideolojileri hizmet etmesi ile doğru orantılı sayılır.

Bin Ladin'e doğrudan ulaşamayan Amerikan istihbaratı birtakım aracılara tespit edip onlar vasıtasıyla Bin Ladin'e ulaşmaya çalışır. Amerikan istihbaratına göre Bin Ladin 11 Eylül öncesi mağaralarda saklanırken 11 Eylül sonrası kente geçerek labirent ve kaleye benzer bir yerde kalmaktadır. Filmde vurgulanan yaklaşıma göre, Bin Ladin'in çevresi halka halka genişlemektedir. Kimse Bin Ladin'den doğrudan mesaj almamakta, mektuplar aracılığı ile diğerk halkalardaki kişilere mesajlar gitmektedir. Bin Ladin'in lideri olduğu El-Kaide mensuplarının teknolojiyi de çok dikkatli ve etkin kullandıkları görülür. Aynı anda birkaç telefonla, farklı görüşme noktalarından bağlantı kurdukları görülür. Bin Ladin'in karargâhında ise kesinlikle telefon bulundurulmamaktadır. Uyduya yakalanmamak için Bin Ladin bahçeye çıksa bile ağaçların altında durur. Kaldığı ev ise kamera ile izlenemeyecek kadar yüksek duvarlarla örtülü bir durumdadır. Bu betimlemeler doğuluların saklanan, savunma halinde olup kaçak yaşayan insanlar olarak görülmesine etki eder.

Filmde dikkat çeken bir diğer nokta ise Bin Ladin'in yüzünün hiç gösterilmemesidir. Öldürüldüğünde bile yüzü gösterilmemekte sadece sakalı ve yüzündeki kanı gösterilmektedir. Bu durum mitleşen terör olgusunun efsanevi bir şekilde yenildiği düşüncesini işleyen bir yaklaşım olarak öne çıkararak bir mitle savaşan Amerikan askerlerini ve diplomatlarını da birer karşı mit haline getirmektedir.

Bin Ladin'in yakalanması için başlatılan soruşturmayı başta erkek bir komutan yürütürken daha sonra kadın bir komutan olarak Maya'nın süreçte hâkim rol üstlendiği görülür. Erkek komutan artık işkencelere dayanamadığından merkeze görev tayin ister. Kadın komutan ise Amerikan ideallerinin vücut bulmuş şekli olarak ülkesini, dinini ve inançlarını temsil eder şekilde bir idealizm örneği sergiler. Burada erkek yerine kadının temsil edilmesi doğulu toplumlarda kadının varlık planında olmayışına bir eleştiri niteliği de taşıyabilmektedir.

CIA direktörünün ise Bin Ladin'in evine baskın yapmak için kanıt arıyor olduğunu vurgulaması ayrıca dikkat çekici bir unsur olarak öne çıkar. Operasyon öncesi yapılan son toplantıda her bir şef veya komutanın ayrı ayrı olasılıklar üzerinde duruyor olması Amerika'nın ne kadar teknik, hukuk yanlısı olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu sahne Amerika'nın bir hukuk devleti olduğu fikrini de işleyen önemli bir sahnedir.

Filmde, Amerikan istihbaratına ve askeriyesine yardım eden doğulu-Müslüman insanlar akıllı-düşünceli-insancıl kimseler olarak temsil edilirken ötekiler ise ya anonim planlarla ya da yığınların birer parçası gibi kuş bakışı planlarla gösterilir. Ayrıca Amerikan istihbaratına ve askeriyesine yardım eden kişilerin paraya düşkün olabilecekleri de vurgulanır ki bu bir beklenir ama her zaman karşılık bulmaz. Örneğin Ürdünlü doktorun Balawi'ye 25 milyon teklif edilmesine rağmen kendisini Amerikan üssünde patlaması ve intihar etmesi bu bakımdan dikkat çekicidir. Fakat diğer taraftan filmin başında işkence gören Ammar da para ve özgürlüğe karşı işkenceyi tercih eder görünse de artık dayanamaz ve bir süre sonra ihbarcı olmayı kabul eder. Bu örnekler Amerikan'ın üst ideolojisinin kapitalizm olduğunu gösterir ve iş birliğinin para karşılığında yapılmasını ya önerir ya da doğuluları para üzerinden onursuzluk yaşayan kimseler olarak resmeder.

Bin Ladin'in ele geçirilme operasyonu en ince ayrıntısına kadar teknik ve askeri bakımdan planlanır ve Pakistan devletine haber verilmeden gerçekleştirilir. Bu durumda Pakistan'ın radar sistemlerinin ne kadar yetersiz olduğu da vurgulanmış olur. Operasyon esnasında kadınlara ve çocuklara dokunulmuyor olsa da birkaç kadının bağırdığı için öldürüldüğü görülür. Bu görüntüler ilgili ülkeleri, ulus devlet olsalar bile ülkelerine hâkim olamayan aciz topluluklar olarak gösterir.

Pakistan ve Afganistan halkından yerlilerin filmde yer aldığı görülmemektedir. Amerika bu savaşı bir intikam aracı olarak görür ve kamera bu konuda işkence sahneleriyle doğrudan mesajlar verir. Fakat, bölgede uzun yıllardır süren askeri kolonyal faaliyetlerin ülkelere (Pakistan-Afganistan) verdiği zararlara yönelik bir öz eleştiri görülmez. Amerikan elçiliği önünde protesto gösterileri düzenleyen halkın "Terörist Amerika" yazılı pankartlarına yığınların bağışmaları ve kaos eşlik eder. Fikir planında neden yerel halkın neden böyle düşündükleri dile getirilmez. Büyük bir uğultu, mırıldanma, söylenme yerel halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmaz. Filmin neredeyse tamamı Amerikalı diplomat, istihbarat personeli, asker ve onlara destek veren doğuluların söylemleri ile şekillenmiş olarak sunulur. Bu durumda söylemin tek boyutlu ve tek taraflı oluşturulmuş olduğu anlaşılır.

Özetlenecek olursa, filmde Pakistan ve Afganistan'ın kentlerinde yaşayan insanlar kuş bakışı planlarla verilir. Filmin, sokaklara tuttuğu kamerasına yansıyan görüntülere bakıldığında burada yaşayan insanların ilk çağ insanlarına benzediği, demokrasi ve insan haklarından uzak, kadın ve çocuk haklarının olmadığı ve modern yaşamın düzeni gibi birtakım özelliklerin bulunmadığı bir takım ülkeler olduğu anlaşılır. Bu durumda Amerika'nın bu coğrafyaya bir nevi düzen diğer bir deyişle "medeniyet" getirmek için kendinde haklı nedenler bulunduğu görülür. Fakat bu coğrafyada yaşayan insanların hangi tarihsel ve sosyolojik koşullarla bu hale getirildiği, Amerika-SSCB savaşının bölgede yarattığı tahribatın bir zamanlar SSCB eliyle otokratik yöntemlerle onarılmaya çalışıldığı ama başarısız olunca bu sefer Amerika eliyle bölgenin düzene sokulmaya çalışıldığı hatırlara getirilmez.

Görsel 4. Filmde Amerikalılar para ile doğuluları satın alabileceklerini düşünürler. Bu durumda doğulular ya da Müslümanlar parayı bulduklarında değerlerine sırt çevirebilecek insanlar olarak gösterilir.

Görsel 5. Filmde Pakistanlılar ilk çağ insanları gibi, eğitimsiz, bilgisiz, donanımsız olarak gösterilirken anonim görüntüler, geniş plan açılar bu söylemi destekler nitelikte kullanılır. Birer radikal olarak tanımlanan doğuhular ya da Müslümanlar Amerikalıların sunacakları parasal motivasyonlarla kendi saflarına çekebilecekleri kişiler olarak görülür.

Sonuç

Amerika, Hollywood'u kültür ve ideolojisini dünyaya açılmak için etkili bir enstrüman olarak kullanmaktadır. ABD'nin ulusal çıkarları gözetilerek yapılan filmler, Amerikan rüyasının kitlelere anlatılması ve rızanın imal edilmesinde önemli bir işlev görmektedir.

Hollywood filmlerinde; güçlü, güzel, zengin, bakımlı, başarılı, cesur ve bilgiyi temsil eden karakterlerin Amerikalı karakterler olduğu, klasik anlatıdaki ikili karşıtlık gereği kahramanın karşısına konumlandırılan "öteki"nin; çirkin, korkak, bilgi yoksunu, hileye başvuran, pis vb. karakterler olarak sunulmaktadır. İyiler ile kötülerin çalışmasının anlatıldığı Hollywood filmlerde her zaman iyiler kazanır. Filmlerin sonu umutla biter. Seyircinin sisteme olan inancının sarsılmasına asla müsaade edilmez. Hemen her filmde siren seslerine, polis ve ambulans gibi ilk bakışta kamu idaresini hatırlatan unsurlara yer verilir.

Hollywood klasik anlatı yapısını bozmadan hikayelerini modern dünyanın gerekliliklerine göre revize etmektedir. Yıllardan beri anlattığı hikâye aynı olmasına rağmen her seferinde yeni bir anlatı duygusunu oluşturarak bakışları sürekli üzerinde tutmayı başarmaktadır. Rocky, Rambo, James Bond ve Transformers ile başlayan hikayeler artık *Superman*, *Batman*, *Iron Man*, *Hulk*, Örümcek Adam, *Ant-Man* vb. karakterlerle devam etmektedir Hollywood tezgahından çıkan tüm filmler; Amerika'nın güçlü ve yenilmez olduğunu ve dünyaya özgürlük ve huzur getirdiğini anlatmaktadır. Bu günümüz Amerikan filmlerinde de böyledir.

Özellikle tarihsel yaklaşımlarda 1970'lerden itibaren Hollywood merkezli Amerikan sinemasının tekno-küresel bir özellik kazanarak sadece Batı dünyasını değil tüm doğulu dünyaları etkisi altına almaya başladığı görülmektedir. Bu kapsamda Amerikan sineması sadece Amerika'nın imajını etkin göstermekle kalmayıp öteki ülkelerin tarihlerini, sosyal ve kültürel yapılarını da dönüştürecek söylemler üretip, din, etnik yapı, değerler sistemi, siyasal ve sosyal düzeni de Amerika'nın tespit ettiği şekilde tanımlayan bir aşamaya geçmiştir. Üst çatısı kapitalizm, pozitivizm ve bireysel faydacılık olan bu ideolojik sistem Amerika'nın dünyayı hem tanımlamak hem de dönüştürmek için kullandığı araç kitleri olmuştur. Nitekim *Zero Dark Thirty* filminde kullanılan ileri kamera ve efekt teknolojisi, estetik kompozisyon, pragmatik-kapitalist söylem bu ideolojik yapıyı örneklendirir şeklindedir.

Amerikan sineması tarih ve sosyoloji ile ilgilenen ve toplumsal eleştiri veya öz eleştiri yapan bir sinema olmak bir yana anlatıya tarihi ve sosyolojiyi büyük oranda dahil etmeyen dahil etse de yanlı bir eklektik yapı kuran bir yaklaşımla hareket ederek seyirciye düşünmeyi, analitik yaklaşmayı önermemektedir. Bunun yerine hazzı, katarsisi, duygusal rahatlamayı, ruhsal gerilimi ve oyunlaştırılmış macerayı önermektedir. Marjinalleşen kitlelerin neden marjinalleştikleri, eğitimsiz kalan kitlelerin neden bu hale geldikleri doğal bir gelişme gibi verilerek tarihin ve sosyolojinin üzeri örtülür. Oysa kolonyal mücadelenin tarihi 2001'den günümüze uzanan süreçten çok daha uzun olup yüz yılı aşkın bir belleğe ve talihsiz tecrübelerine dayanır. Asimile ve dejenere edilen ülkelerin, kültür ve kimliklerinin doğal akışı yapıbozuma uğratılmış buna karşın marjinalleşme başladığında da kasıtlı askeri müdahaleler söz konusu olmuştur. Tarihsel diyalektiğin çok daha geniş bir perspektifte kurulması belki Amerika'nın bölgeye müdahale sürecindeki önemini de küçültecek çok daha büyük etkilerin çatışmacı yapısı ile okuyucuları buluşturacaktır.

Sinemannın bir sanat oluşu dolayısıyla bu gibi konularda bir sorumluluğu olmadığı iddia edilebilir. Çünkü yönetmen, senarist ve yapımcılar bu sürece kendi sübjektif dünyalarından bakarken tarihi de algıladıkları şekilde senaryolaştırmaktadırlar. Tarih filmleri yaparken izleyicileri kritik düzeyde etkileyen en önemli nokta tarihin olgusal nesnellüğünden uzaklaşıp olayların sübjektif akışına teslim olmaktır. Olayların akışı her ne kadar heyecan verici olsa da tarihin çok yönlü katmanları ve determinist akışı daha çok düşünmeyi, sorgulamayı ve dersler çıkarmayı gerektirmektedir.

Kaynakça

Baumann F. (2013) *Zero Dark Thirty: critique, article sur un film*, Positif n° 624, Fevrier 2013

Çevik, B. S. (2015). Kültürel diplomaside devlet dışı aktörler: Türk sineması ve dizileri. İçinde M. Şahin-B. S. Çevik (Ed.), *Türk dış politikası ve kamu diplomasisi* (S. 391-437). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dedeoğlu, G. (2013). Medya ve İletişim Çalışmalarında Teun A. Van Dijk'in Yaklaşımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 38-58.

Dijk, T. V. (2013). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. B. Çoban, Z. Özarslan (ed.). *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji* (Çev. N. Ateş). İstanbul: Su Yayınları.

Ejder, E. (2007). *Dış Politika Aracı Olarak Tanıtım: ABD Dış Politikası ve Hollywood Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Esen, H. & Aslan, M. (2015). *Nationalist Discourse In Cinema An Analysis Upon Rambo III and Valley Of The Wolves Palestine Film*. 13. International Communication in the Millennium Symposium.

Gomery, D. (1998). Hollywood as Industry. *The Oxford Guide to Film Studies*. (Edited by John Hill and Pamela Church Gibson, Consultatn Editors: Richar Dyer, E. Ann Kaplan, Paul Willeman). Oxford University Press. New York

Habertürk (2012). *Zero Dark Thirty*. Habertürk. <https://www.haberturk.com/sinema/film/1350-zero-dark-thirty> Erişim Tarihi: 07.11.2022

Hennebelle, G. (1992). *Amerikan İmparatorluğu- I'Empire Americaine*. (Sayı 2). (Çev. Odabaş, B.) Marmara İletişim Dergisi Mart Sayısı <http://bodabas.tripod.com/Amerimp.htm>. adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 07.11.2022

Kaymaz, K. (2018). *Post-Yapısalcı Uluslararası İlişkiler Bağlamında Görüntünün Rolü: 11 Eylül Sonrası Holywood Sinemasının Yarattığı Irak ve Afganistan İmajı*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Medin, B. & Koyuncu, S. (2017). Cinema as a soft power instrument: Hollywood cinema case. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (3), 836-844.

Nye, J. (2005). *Yumuşak Güç*, (Çev: Rayhan İnan Aydın). Elips Kitap, Ankara.

Pınar, L. (2017). Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Gücü ve Hollywood. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6 (1). 253-274.

Poulou, P. (2013). *Oscar Adayı Film Amerika'da Tartışma Konusu Oldu*. VOA Türkçe. Erişim Tarihi: 07.11.2022

Ritzer, G. (2011) Toplumun McDonald'laştırılması, Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Ryne, M. & Kellner, D. (2002). *Politik Kamera Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*. (Çev: Elif Özsayar). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Taşkaya, Ö. (2013). *Zero Dark Thirty (2012)*. Öteki Sinema. <https://www.otekisinema.com/zero-dark-thirty-2012/> Erişim Tarihi: 07.11.2022

Tırpan, M. (2013). *Zero Dark Thirty: Arzuladığım Aslında Nedir?* Altyazı. <https://altyazi.net/yazilar/elestiriler/zero-dark-thirty-arzuladigin-aslinda-nedir/> Erişim Tarihi: 07.11.2022

Ulusoy, N. (2004). *Televizyon Sinema Dayanışması ve Fransa Örneği*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uslu, E., B. (2021). *Yumuşak Güç Kavramı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Güç Unsuru Olarak Hollywood Sineması*. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yetimova, S. (2019) Dinsel Aşırılıkların Pakistan Sinemasındaki Yansımaları: Among The Believers Belgeseli Üzerine Bir Ulusötesi Okuma. *Kültürötesi İmgeler Ulusötesi Avrupa Sinemasında Göç, Sürgün, Kimlik ve Aksan Tartışmaları* (Ed. Yıldız Derya Birinciođlu- Uđur Balođlu) İstanbul: Doruk Yayınları.